

Úvodní kapitoly z filosofie [ETF UK]

Ladislav Hejdánek

This is a part of the original document:

[Úvodní kapitoly z filosofie \[ETF UK\]](#)

jedná se o část původního dokumentu:

[Úvodní kapitoly z filosofie \[ETF UK\]](#)

◆ přednáška, česky, vznik: 6. 1. 1995

◆ lecture, Czech, origin: 6. 1. 1995

Úvodní kapitoly z filosofie [ETF UK] [1995]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (s1_cleaned.flac) ---

Hejdánek: Pravda a víra, budeme pokračovat ještě v letním semestru, a tak jsem teď na zbytek tohoto semestru zařadil něco, co není přesně tematologicky v té souvislosti otázka rozumu.

Určité stránky toho problému vztahu víry a pravdy, víry a pravdy, mohou být objasněny také tak, že k tomu přibereme ještě něco dalšího a vyšetříme, jaké vztahy má víra a pravda k tomuhle tomu objektu. Navíc to není náhodná volba, protože v tradici je vztah víry proti rozumu a mně to napadlo, že by bylo vhodné o tom hovořit také proto, že *Literární noviny* v tomto osmém čísle přinesly takový ten *esprit*, jak tomu říkají, po vzoru nějaké té knížky, která před dlouhou dobou vyšla. Jsou tam všelijaké citáty, je tam také citát z Lutera, kde Luter – je to citát, není teda uvedeno, odkud to je, to nebývá zvykem v takových novinách, ale je to celkem věrná podoba toho, co Luter říkal. Potom, vytrženo z kontextu, samozřejmě to takhle vypadá.

Je to citováno, a je tam řečeno, že rozum je děvka ďáblová. Teď jsme u Lutera v té perspektivě. A teď, že je potřeba rozum ničit. No samozřejmě, když dostane někdo, kdo se nevyzná ve věcech a neví toho mnoho o dějinách myšlení a neví skoro nic o Luterovi, když se dozví, že Luter zejména nade všechno, na první místo postavil tuto myšlenku, že rozum je děvka ďáblová, tak pokud je připraven na kritiku nebo dokonce výsměch k těm starým křesťanským myslitelům, no tak samozřejmě zařadí Lutera do té řady protiosvěcenských, protirozunových, antiracionálních myslitelů minulosti a je potěšen tím, že se to připomene, že dneska už jsme jinde.

Já tady nebudu hovořit pochopitelně o Luterovi celkem, protože kdykoliv si vezmete něco z Lutera do ruky, tak víte, že to byl hluboký myslitel, a to i kdyby skutečně Luter byl přesvědčen, že rozum je děvka ďáblová, no tak bez rozumu by nemohl napsat ani řádku. Tak už jenom tohle to je evidentní, že musíme vzít v úvahu kontext, za jakých okolností to platí a za jakých to neplatí a tak dále. Navíc děvkou se nikdo nerodí, nýbrž stává, a to znamená, že také rozum nemohl být od samého začátku děvkou ďáblou, nýbrž musel se za jistých okolností tou děvkou ďáblou stát. A tedy už z toho výrazu, už z těch slov lze vytušit, že než se ten rozum stal děvkou ďáblou, tak nebyl tou děvkou, rozhodně nebyl stvořen jako děvka ďáblová.

Navíc je v tom obsažena pomluva stvořitele, protože jestliže v křesťanské tradici není obsaženo, že ďábel je stvoření Boží, nýbrž je jakási nejasná tradice, odvíjející se hlavně od Jóba, že to je jakýsi padlý nebeský kníže, tak nepochybně tedy za určitých okolností také rozum může být nějakou padlou stvořenou skutečností. Stvořenou skutečností, která dodatečně za jistých okolností upadla. No a pochopitelně, ať už to pak interpretujeme jakkoliv, tak musíme připustit, že rozum sám rozhodně není jako stvoření Boží, není stvořen už jako upadlý.

Ostatně v té tradici už hebrejské a potom křesťanské náleží důsledné rozlišování. Na rozum se dával zvláště velký důraz ve středověku, v té druhé polovině středověku, kdy se znovu kultura myšlení, kultura života, kultura politická pozvedala po té hrozné situaci po pádu Říma. Tedy tam se velice důsledně rozlišoval rozum správný a nesprávný a my jsme si tady ukazovali na té velmi dávné a odedávna tradované koncepci *adaequatio*, *adaequatio* pojmu pravdy, jsme si ukazovali, že právě ve středověku taková ta divná a ne zcela vyjasněná záležitost, totiž jak se může myšlení podobat věcem, jak se může shodovat s věcmi, jak byla domyšlena takovým až geniálním způsobem, že věci se staly jakýmsi jenom médiem, jakýmsi prostředníkem, na kterém je možno se pokoušet z lidské strany připodobnit své vlastní myšlení k myšlení Božímu. Že se tam rozlišoval *intellectus humanus* a *intellectus divinus* a že tady ta *adaequatio* najednou dostala hluboký smysl, že totiž lidské myšlení se má řídit těmi pravidly, těmi normami, které vyplývají z rozumu Božího.

Už vidíte tady v tom, jak je ta koncepce jednak prohloubena, jak je rozumná a zároveň jak uznává rozum jako něco pozitivního a zároveň ví o tom, že z lidských předpokladů ten rozum nemůže jen tak bez všeho na sebe spoléhat. Tohle to potom narušila nová doba, narušil to zejména kupodivu ten racionalistický

proud evropský, ten kontinentální racionalismus, který se dává zejména připisuje *Descartovi*, ale samozřejmě i tomu, co bylo připraveno po něm a mělo to také další myslitele. Ten racionalismus byl veliký, jeden z největších proudů v té novodobé filosofii a druhý ten je anglický, anglosaský, tedy nikoli kontinentální, ale ostrovní tradice, která zase staví tu osamostatněnou, tu emancipační tendenci filosofického a vědeckého zejména myšlení, protože filosofie v té době se opírá o vědu zejména. Tam zase se to svěruje všechno nikoli sice rozumu, rozum je tam jenom jakýsi správce, jakýsi šafář, ale to rozhodující dodávají smysly. Takže kontinentální tradice staví proti dosavadní filosofii, především *aristotelské* v té době, *platonismus* byl tehdy téměř vytěsněn, vytlačen *aristotelismem*, ačkoliv tedy sami to jistě víte už, že sám *aristotelismus* byl velmi zpochybňován v počátku a *Albert Veliký* a *Tomáš Akvinský* byli ve značném nebezpečí, že budou heretizováni. Tedy to jejich stavění na *aristotelské* filosofii, která byla převzata zpočátku zcela od Arabů, poněvadž *Aristotelés* byl v té době zapomenut, vědělo se o něm pouze jako o vědci a citovaly se jeho zachované vědecké spisy, filosofické spisy byly zcela zapomenuty v důsledku toho, že křesťané se zcela orientovali na Platóna.

Tedy to, že to bylo přebíráno od Arabů, bylo vysoce podezřelé teologicky, a potrvalo časem, se prokázalo, že vlastně ten *aristotelismus tomášovský* je velice nosný a že unese spoustu toho, co bylo ne zcela snadno uchopitelné tou *platónskou* tradicí. Ale v té době, v té druhé půli 13. století, tam *tomismus* zcela převládl, *aristotelismus* zcela převládl a i to štěpení těch jednotlivých proudů, které se od toho hlavního *tomistického* proudu oddělovaly a kritizovaly a tak dále, probíhalo tak, že vlastně probíhalo na půdě *aristotelismu*. Na půdě, která byla připravena ještě před Albertem a před Tomášem už v arabském světě v komentářích arabských učenců k arabským překladům *Aristotela*. A celý spor o *univerzálie* má svůj počátek právě v těchto komentářích arabských. Nikoli tedy v samotném *Aristotelovi* ani samotném *Tomášovi*, pokud zůstává *aristotelikem*.

Kupodivu *Aristotelés* byl chápán jako největší překážka vědeckého pokroku, ačkoliv ze všech antických myslitelů byl té nové době nejbliž. Taková kurióznost, že vlastně *Aristotelés*, i když tam najdeme citáty, najdeme tam místa, kde je možno ukázat na jasnou *substanční metafyziku*, to, že *praxe* je postavená ostře proti *teorii*, to najdeme v *Aristotelovi*. Kupodivu však sám *Aristotelés* se tím neřídil. Nebo když řekne, to najdeme v *Metafyzice*, že o tom, co se mění, není možná žádná věda. A zároveň on má celou řadu vědeckých spisů, kde se zabývá právě tou změnou, to jest o *vznikání a zanikání*. To je kuriózní, že myslitel, který je přesvědčen, že není možná žádná věda o tom, co vzniká a zaniká nebo co je změna, tak píše o vznikání a zanikání, tedy *De generatione et corruptione*. Navíc *pohyb* má u *Aristotela* zcela mimořádnou váhu. To je jeden z největších problémů pro *Aristotela* a věnuje mu nejvíc pozornosti. A to jsme si také říkali proč, já nevím, jestli si na to pamatujete, že *Aristotelés* je platonik, je Platónův žák, ale kritizuje náramně nápadně, vášnivě kritizuje svého učitele a nenechává z něj stát takřka kámen na kameni. A kritizuje ho dokonce tam, kde nemá pravdu nebo neumí nic nabídnout jako alternativu. To je třeba o kritice idejí. On říká, ty *chorismy* nejsou nic jiného než jinak nazvané *ideje*. Ale ten problém *Aristotelův* vznikl právě z jeho kritičnosti a teď tady na tom chci ukázat, jak ten rozum fungoval už v té antice. *Aristotelés* měl dvě základní námitky proti *teorii*, kterou považuje za *platónskou*, my už tak docela jisti nejsme, že to je *platónská* filosofie, protože my máme vlastně od Platóna jenom jeho *listy*, kde píše sám za sebe. Ve všech dialozích vždycky dává do úst někomu, Sókratovi nebo nějakým jiným účastníkům dialogu, dává do úst nějaké názory a my si nejsme jisti, jestli to jsou přesně názory Platóna. Navíc i názory, které jsou dávány do úst Sókratovi, se mění. Zřejmě v závislosti na tom, jak se měnil názor nebo filosofická pozice Platónova, ale my nevíme přesně, jestli tomu tak je. Nebo jestli nejsou v takovém nějakém rozporu nebo nevyvíjí-li se myšlení Sókratovo, prostě to je obrovský problém a tím se zabývají dneska vědci, že chtějí najít, co vlastně si myslel Platón. To není jednoduché a není to samozřejmé. Nicméně *Aristotelés* je dost nekritický vůči starým filosofům a také vůči svému učiteli a nedělá si s tím starosti. Jemu jde o ty myšlenky a ne o to, jestli je to přesně Platónovo nebo někoho jiného. Tak to trochu zkrusluje, což dělá každý velký myslitel, to mu nemusíme zvláště vytýkat, a zejména on už nemá ponětí o tom, že je potřeba brát v úvahu dějinnost každé filosofické pozice. To jest, on třeba polemizuje s

Thalétem a Empedoklem a tak dál stejně jako s Platónem, jako kdyby to byli současníci. Což samozřejmě dneska si žádný filosof nemůže dovolit.

Aristotelés tedy má za to, že to, co najdeme dneska v *Tímaiovi*, že je přímo, ačkoliv to tam říká Tímaios, že to je platónská nebo Platónova pozice. A ta pozice je taková, že je věčný svět idejí, ten je nehybný, pak je jakýsi beztvarý pohyb, beztvarý tok. A potom tam je démiurg, který bere ty ideje a otiskuje je do toho toku, který nemá zatím žádný tvar, tím mu tam dává jakési tvary podle těch idejí. A ty tvary, protože jsou vtištěny do toku, jako do medu nebo do bláta, které teče, hodně tekutého bláta nebo lávy, tak ty formy se tam otisknou, nějaký čas jsou vidět, ale potom, jak to teče, tak najednou zanikají. Proto jsou ty věci otisky, nebo na věcech jsou otisky idejí. My k ideám nemáme přístup, my nemůžeme poznávat ideje podle Platóna.

My můžeme poznávat jenom jejich otisky a těm říká *eidó*, *eidos*, v množném čísle *eidoa*. Čili to, co je otištěno z ideje ve věci, co například na psovi je psovité, i když je tam spousta jiného, například červeň – to není nic psového, nic psiho – tedy najdeme na každém psovi spoustu nepsového. Ale to, co dělá psa psem, to je psovitost a tato psovitost je *eidos*, který vznikl otištěním ideje dokonalého psa do toho tekoucího blátíčka. Tedy vcelku Platón má dva zdroje pohybu. Jeden je ten démiurg, druhý je to tekoucí blátíčko. To tekoucí blátíčko neteče proto, že je tady démiurg, nýbrž to teče samo.

A teď přichází Aristotelés a kritizuje svého učitele. Zprv, jaký démiurg? To je *mýthos*, to není žádná filosofie, to není žádná věda. Copak si můžeme dovolit mluvit o démiurgovi, nějakém prabožském stvořiteli, dokonce stvořiteli bohů? To je prostě nesmysl. Čili odmítá démiurga a tím ztrácí jeden zdroj pohybu. A potom říká: jaké tekoucí blátíčko? Buď je to beztvaré a pak to nemůže být, nebo když to teče, tak už to má tvar. Jak může něco beztvarého téct? Škrťá tekoucí blátíčko a ponechává netekoucí blátíčko, to jest *hylé*. To je taky beztvaré, ale nehýbe se. Jak by se mohlo hýbat, když je beztvaré? A tím ztrácí druhý zdroj pohybu.

Tím se stává, že pohyb je obrovským problémem. Zatímco pro Platóna pohyb není problémem, on má o něj postaráno a stará se o ideje. Filosofie znamená nikoliv poznávání idejí, nýbrž rozpomínání na ideje. Duše pochází původně ze světa idejí, jenomže pak, jak je odsouzena na dočasně zůstat v tom vězení těla, tak ona zapomíná, už neví. A teprve rozpomínáním vlastně poznává. Proto také filosofii nelze učit, filosofii je možno vybudit, vyprovokovat ve vhodných myslích tím, že jim klademe otázky. Proto Sókratés nic neříká, jenom klade otázky. Velmi nepříjemné ovšem, ale jsou to jenom otázky. A sám o sobě neříká, že ví, nýbrž jedině, co ví Sókratés, je, že nic neví. A tím je moudřejší než většina ostatních, poněvadž ti se domnívají, že něco vědí, ačkoliv nic pořádně nevědí. A on je o to moudřejší, že ví, že nic pořádně neví, kdežto ti druzí to ani nevědí. A nic pořádně neví nikdo.

Tak takhle vypadá ta situace. A teď přichází Aristotelés. Ten už Sókrata zřejmě nezažil, protože Sókratés byl odsouzen v době Platónova mládí. Aristotelés – muselo by se to spočítat – nevím přesně, kdy se narodil, ale pokud vůbec, tak to bylo několik málo let před nebo možná i těsně po tom. Se Sókratem se Aristotelés nesetkal, nemohl být tedy infikován touto myšlenkou. Nebo naopak byl takového založení, a to je zřejmé, poněvadž to neodkoulal od Platóna, že je potřeba dávat důraz na tu vědeckou stránku věci, na to, čemu dneska říkáme vědecká stránka. A strašně zdůrazňoval *epistémé*, to jest jisté pevné vědění, ke kterému se dostáváme tím, že pozorujeme věci. A on stále pozoroval a popisoval a ukazoval. To možná i také trochu zkoumal, i když asi zkoumali hlavně jiní.

Tady vidíme, jak rozum je uplatněn proti jinému rozumu, proti Platónovu rozumu, proti rozumovým argumentům Platóna. To, co říká Platón, má jistý rozum, chápeme, že bylo třeba zabezpečit ten pohyb. Jak to, že se ve světě, i když ten svět je pouhý svět takových přechodných věcí, tak bylo potřeba vysvětlit, odkud se bere. Parmenidés, který velice ovlivnil Platóna, tvrdil přece, že to je jenom zdání, že žádný svět není vlastně, že všechno je jedno. A v tomto pojetí té jednoty není mnohost, není čas, není pohyb, to všechno škrťá a skončil dějiny filosofie. Filosofie už neměla co studovat tedy proti tomu se Platón velmi rozumně postavil a říká: „Ne, tenhle svět sice je, není to ten dokonalý svět idejí, je to jenom ten svět druhotný, ten odlitek, ta nápodoba, ten dočasně zformovaný proměnlivostí, ale přece jenom je to něco

skutečného a my to musíme vyložit.“ Vyložil to tímto způsobem a ten pohyb tam dostal tím, že předpokládal nějakého demiurga, a za druhé, že je tady něco tekutého. Tím vlastně skryl problém pohybu pod stůl a už se tím nemusel zabývat. Je to něco takového, nic moc.

Aristotelés řekne ještě pod vlivem této tradice, která je předplatónská, ale v Platónovi dosahuje svého vrcholu, že o tom, co se mění, nemůžeme nic pravdivého vyslovit, o tom nemůže být žádná věda. Má dva výroky: jednak, že o tom, co se mění, není žádná věda možná, a na druhé straně, že o tom není možný pravdivý výrok, pravdivý *logos* o tom nemůže být. A přesto se tedy, nebo dokonce právě proto, se tím strašně štouravě zabýval, tím vznikáním, zanikáním a různými věcmi, jak se množí, jak se plodí rostliny, zvířata a tak dále, prostě tímhle se zabýval strašně. A zároveň ví, že o tom není možná žádná věda. Rozum tam najednou funguje takovým divným způsobem. To je ten rozum. Rozum není, když Parmenidés řekne, že všechno je jedno a má to všechno hotové. To není rozum. Rozum je, když do toho štourá. A začal do toho štourat už Platón a musel si vymyslet demiurga a nějaké blátičko a ideje. Když do něčeho začnu štourat, musím vymyslet, jak to je.

A teď přichází zase s rozumem, ale velmi kriticky, jinak orientovaným rozumem přichází Aristotelés. Má pravdu, jestliže všichni filosofové, celá tradice s výjimkou právě Platóna, staví *logos* proti mýtu, tak pochopitelně ten demiurg je velmi podezřelý. Jakejpak demiurg? To zase má nějaký rozum. Ale tím, jak odbourá zdroje rozumu tady, odůvodněně odbourá zdroje pohybu, tak pohyb přestane být znova velmi vážnou a jednou ze základních otázek, jedním ze základních problémů. Také Aristotelés je potom nucen pohyb považovat za jednu z nejdůležitějších skutečností toho světa, který chce vyložit. Protože on z těch idejí udělá *morfé* a z toho tekoucího blátička, z toho beztvarého toku, udělá beztvarý netok, beztvarou *hýlé*. Ted' najednou se ukáže, že to jsou – o tom vlastně nehovoříme – ale jsou to jenom jakési možnosti. Jak *arché*, které on učinil, *arché* je už umrtvena. U prvních filosofů byla oživena, Parmenidés ji zavraždil, umrtvil, od té doby se *arché* změnila v *stoicheion*, mrtvá *stoicheia*. Už Empedoklés věděl, že potřebuje někoho, kdo to uvádí do pohybu, tak vymyslel lásku a svár. Tohle byl odkaz těm dalším filosofům. A to potřebuje, Aristotelés to dokončí tím, že odbourá jakoukoli pohyblivost jak u *hýlé*, tak u *morfé*. Ani *hýlé*, ani *morfé* se nehýbe, to je podstata pohybu. A on místo aby říkal odkud je, i když Řekové vymysleli příčinnost, všechno má svou příčinu, a on na druhé straně tady vidíte, jako rozum dovádí do důsledku některé nevyslovené zatím předpoklady tak, že se dostává do sporu s rozumem, který zase z jiných nevyslovených příkladů uvádí něco do důsledku jinou cestou.

A teď se dostává Aristotelés do neuvěřitelných potíží, jak vůbec tam ten pohyb dostat. Řeší to ne tak, že by... jinak všude mluví o příčině. Dokonce jeho teologie, jeho důkaz Boha, je založen na příčinnosti. To jest všechno, co se děje, musí mít svou příčinu. Ale ta příčina musí mít zase svou příčinu a tak dále. Ale nejde to do nekonečna. Tenhle postup do nekonečna by prokázal, že žádné příčiny nejsou, že je to jenom výmysl. Proto to nemůže jít do nekonečna. Je nějaká poslední, respektive první příčina a ta příčina se nehýbe, ale všechno dál hýbe. Což je rozpor. On tedy odkládá ten problém někam na začátek a drží tu příčinnost. Ale teď se ukazuje, že z jiného pohledu musí říkat něco úplně jiného. On je totiž přesvědčen, že pohyb je to, co uskutečňuje to, co je pouhou možností.

To samozřejmě české slovo možnost neodpovídá. My dneska už rozumíme možnosti úplně jinak, a nejenom my u nás, ale v celé Evropě. A tomisté, kteří tak přísahají na Tomáše a Aristotela, už nevědí, co to je *potencia*. Co to je a jaké je původní slovo Aristotelovo pro *potencia*? Víte někdo?

Jiný hlas: *Dynamis*.

Hejdánek: Je to *dynamis*. A my dneska dynamiku chápeme úplně jinak. Jsme tomu strašně vzdáleni. *Dynamis* je jak *morfé*, tak *hýlé*. Obojí je pouhá *dynamis*, pouhá možnost, ještě něco neuskutečněného. A uskutečnění je možné jenom, když tam u toho je obojí. Musí tam být jak *morfé*, tak *hýlé*. A kdo to dá dohromady, aby tam byla dobře vybraná *morfé*? Protože nemůžete jakoukoli *morfai*... jsou mnohé, jako jsou mnohé ideje, a jako ten demiurg musí úmyslně vybírat správné ideje, aby mu nevyšla nějaká nestvůra na konci tak v tom řádku. Tak podobně musí *morfé* být správně vybraná a s celou řadou jiných *morfai*, čili *morfai* vždycky musí být celá řada. Musí být *morfé* na oko, musí být *morfé* na nos, musí být

morfé na všechno tohleto, na celou hlavu. A samozřejmě tam jsou podřízeny jednotlivý *morfai* na ty menší věci, na jazyk a na zuby a tak dál, na to všechno musejí bejt *morfai*. A na celého člověka *morfé*. A teď podobně to musí být u zvířat, tam je to něco se podobá, něco se nepodobá, tak vidíme, že to musí být nějak vybráno. A kdo je tady tím, kdo to dává dohromady? U Aristotela, on si musí vymyslet něco. Ten přechod od pouhé možnosti, čili *dynamis*, ke skutečnosti, to je ta skutečnost, ten přechod zprostředkovává pohyb. Pohyb je to, co umožňuje přechod pouhé možnosti ve skutečnost. Není nic jiného než právě pohyb. A to znamená, představte si, že teď bychom to konfrontovali s tím, že o tom, co se mění (což je pohyb, například), není možná žádná věda. A on nejenže o tom má vědu, on o tom má metafysiku. Protože tady vidíme, že na rozdíl od Platóna je vlastně myšlení Aristotelovo hodně *fysikální*. To není žádný pořádný vhled z hlediska filosofie. To je geniální badatel, který nechává rozděleny různé problémy a nevádí mu, že stojí proti sobě a že jsou rozmanitý. Je to rozum a jiný rozum než Platón. Mimochodem ještě, když jsme tak daleko, tak a co vlastně uvádí ten pohyb do pohybu? On neví. On to musí nazvat. Ale to je tradice filosofická, jde o to něco nazvat, aby bylo o čem hovořit. Protože když něco nevíme a nemáme pro to slovo, tak to zapomeneme. My to musíme nazvat, abychom o tom mohli mluvit, abychom o tom mohli myslet a abychom se tím mohli trvale zabývat. My to musíme nazvat, a tím, jak to nazveme, to vlastně uskutečníme zčásti. Proto *logos*. Hérakleitos nevěděl, co to je *logos*, ale musel toho jména použít, protože otázka byla, co vlastně z hromady, jímž tento svět je nebo by mohl být, pouhou hromadou náhodně urovnaných věcí, co z této hromady dělá svět. A on řekne: *logos*. Proč řekl *logos*? No protože *legein* je sbírat, dávat dohromady. A sbírat, sbírat houby můžete ne tak, že vezmete les a dáte dohromady, nýbrž že jdete lesem a rozeznáváte mezi houbami a kapradinami a stromy. Musíte... sbírat znamená vybírat. Čili sbírat, to není hromadit, že to uděláme na hromadu, nýbrž my tu hromadu musíme udělat tak, že vybereme to, co se k sobě hodí. A nestačí jen to vybrat a dát na hromadu, ale musíme to sebrat do něčeho, co je jedno. Sjednotit, integrovat. A to je to, co dělá *logos*. My nevíme, co to je ten *logos*, ale *logos* je to, co dává věci dohromady. A Aristotelés na tohleto také navazuje, a možná že se opakuju, že už jsem to říkal, když klade otázku po povaze logu, tak jako v jiných případech se otázel: Je možno to dělit? Tady jsme před chvílí viděli, můžeme příčinné souvislosti dělit? Ano, můžeme. Protože každá událost, každá skutečnost má nějakou příčinu. A my musíme tuto událost oddělit od té příčiny. Ale ta příčina má zase příčinu, my musíme také oddělit, ale vidět souvislost s tou další příčinou a tak dále. Můžeme takhle dělit *kauzální nexus* do nekonečna? Nemůžeme, poněvadž je nějaká první příčina. A to je dokladem toho, že příčinnost a vůbec ty příčiny jsou skutečné. Kdybychom to mohli dělit do nekonečna, tak je to pouhý výmysl. Takhle odbourává Zenóna, Zenónovy *apórie*. Jestliže můžeme dráhu šípu dělit do nekonečna, nebo jestliže můžeme do nekonečna říkat, že želva udělá kousek, nějaký krok vpředu, než ji Achilles dožene, a než on ji dožene, zase udělá další krok a můžeme tohle říkat do nekonečna, tak je to výmysl. To není skutečnost. A tím vyřídil Zenóna. Neprávem, neprávem. Vyřízenej fakticky byl až s objevem *infinitesimálního počtu*, Newton a Leibniz, kteří se o to hádali, kdo byl první. Ale je to zase rozum. Mimochodem ta skutečnost tohoto vyvrácení Zenóna, že to trvalo staletí, také ukazuje na něco, jaká je povaha rozumu. Rozum nikdy se nedostane do slepé uličky, aby už nikdy z ní nemohl. Ne, je to otázka času. Rozum musí najít nějaké jiné cesty a jiné a tak dále. A filosofii to nechává stranou, s tímhle nemůžu pořádně hnout, tak dělám něco jiného. A pak na to přijde. Není žádné jiné cesty než právě, že rozum přijde na to, jakou chybu ten Zenón udělal. Jestli to trvá pár staletí, je jedno. To se prostě nedá nic dělat. Když to nedokážeme hned, dokážeme to za pár století, ale chybu rozumu může rozpoznat jenom rozum, nikdo jiný. Tady instance rozumu je to, co může rozhodovat. Ale teď se vraťme k tomu Aristotelovi. Ten Aristotelés tam musí ten pohyb dát nějak do pohybu. Pohyb tam má velkou váhu, velkou důležitost, zprostředkovává mezi pouhou možností a skutečností. Ale ten pohyb přece nemůže začít jen tak z ničeho. Buď všechno, co se děje, tedy také pohyb, musí mít příčinu. A teď přejde na jinou rovinu, vždycky tu příčinu má v jiném pohybu a v jiném, ale jemu nejde do nekonečna. Nakonec je něco, co se nehýbe, ale přesto samo je zdrojem pohybu. To je ten nehybný

hybátel. Takže on si to dal úplně někam na konec, a to je filosofický problém. To je Bůh. Dobře, tak vlastně udělal totéž, co udělal Platón s tím demiurgem jenomže teď to má, je to ta poslední příčina. On ví, že to je nehybný, ví, že to je zdrojem všeho pohybu, že to je příčina všech dalších příčin. Rozumně si tady konstruuje toho Boha. Koneckonců, co udělal jiného než Platón? Ten taky konstruoval Boha. Proč měl tedy Aristotelés námitky proti demiurgovi, když tam má prvního hybátela? To je jenom jiný název a je to totéž. To je konstrukce něčeho, o čem vlastně pořádně nevíme, co bychom řekli.

Jenomže Platón se nestyděl a říkal, že to je *demiourgos*, že je to řemeslník božský, kdežto tady teď... Co ale konkrétně uvádí ten pohyb do pohybu? Tak zase si pomohl tím, že to nazval – neví co to je – a [nesrozumitelné].

Udělal něco podobného, co udělal Démokritos. Kupodivu Aristotelés velice obdivoval Démokrita z nepochopitelných důvodů, protože Démokritos je velmi špatný myslitel. Démokritos to jsoucno, které je jedno a veškeré u Parmenida, rozkouskoval na malé kousíčky a říkal tomu atom. Něco podobného udělal Aristotelés a rozsekal na malé kousíčky toho Platónova demiurga. On ho zamítl, tváří se, jako že s tím nechce mít nic společného, na druhé straně si tam dá nehybného hybátela a to mu nevadí. A toho demiurga tam stejně musí... Rozsekat nehybného hybátela je jedna povaha věci té filosofie. Takže raději nenápadně seká, když se nikdo nekouká, rozseká toho demiurga a těm malinkým kousíčkům toho demiurga říká *energeia*.

To je *ergon*, to je dílo. *Ergon, demiourgos* – tam je to *ergon* taky. Řemeslník je ten, který dělá nějaké dílo, proto je tam *demiourgos*. A on tady dokonce slovo použije, jakýsi kořen toho *demiourgos* použije, říká tomu *ergon*. Některé dílo tam někdo něco musí dělat a on neříká, kdo to dělá, on říká jenom: to, co dělá dílo. Ale má námitku: to není vnější činitel. Ten demiurg to dělal jako řemeslník, skutečně zvenčí, s kladivem a lopatou, přichází zvenčí a dává to do pohybu on jako vnější činitel. Místo toho on to dává dovnitř, do toho pohybu samotného. Proto je tam to „en“. Je to dílo, které se dělá uvnitř. *Energeia*. A to všechno dělá rozum proto, aby pochopil to, co má před očima.

--- (s2_cleaned.flac) ---

Hejdánek: Co nechce vzít jenom tak prostě na vědomí, poněvadž vzít věci na vědomí znamená důvěřovat tomu, co se nám dává. Ale důvěřovat tomu, co se nám dává, to je velice nebezpečná věc. Máme mnohé příklady toho, že na to člověk doplatí, když důvěřuje bez kritiky, bez prověřování, důvěřuje všemu, co se mu dává, co mu dávají smysly, co mu říkají druzí lidé a tak dále.

Proč to musí přezkoumat? Není proti tomu, aby s tím souhlasil, ale přezkoumat. Čili tohle dělá rozum. A teď ten rozum, jemu nezbyvá nic jiného než že vymýšlí si nové věci. Aby to mohl pochopit, aby to mohl vysvětlit sám sobě i jiným, tak musí používat slova. A ta dosavadní slova jsou velice popisná. Velmi často jenom prostě říkají, co se děje, ale to nestačí filosofovi. Filosof musí použít něčeho, aby vyložil to, co má před sebou, co mu říkají ty smysly, co říkají lidé, co celá věda a tak dále. On to musí zpracovat pomocí pojmu. To je právě ten velký vynález Řeků, že začínají zavádět nové pojmy. Pojem je nový, vždycky musí být nově vytvořen. To je nový pojem. Nejdřív se najde slovo, které je označením problému, a teď se na tom problému pracuje a pomalu za tím slovem se vytváří, ustavuje a krystalizuje ten správný pojem. A ten pojem se stále, na něm se pracuje, ten se upřesňuje a konfrontuje s jinými pojmy. A jakmile se najde, že někde něco skřípe, tak se to musí prověřovat, musí se zkoumat, jestli není v tomhle chyba nebo v tomhle chyba. Dva pojmy nějak nejdou dohromady, musí se tedy zkoumat, který z nich je zdrojem té vady, alespoň jeden z nich musí být vadný, možná oba. To je ten postup.

A bohužel rozum si to někdy ulehčuje takovým způsobem, jak jsme viděli u toho Aristotela. Že si prostě vymýšlí, dělá, že to je věda, zatímco je to nevědecký postup. Podfuk, *demiurg*, který se tam tak nenápadně nastrká do těch pohybů a všechno jde. A zase rozum musí přijít a ukázat ten podfuk, který v tom je. Zase to musí – kdo jiný by to ukázal? Zase to musí být rozum, který je kritický vůči tomu rozumu. Toto je postup rozumu.

Teď přichází určité doby, určité chvíle dějin, kdy ten rozum upadne. My nevíme proč. Někdy je to proto, že se stane nějaká katastrofa, třeba rozpad říše řecké. Nebo Peršané dotírají na Řeky a Řekové se brání,

brání, brání a najednou zničehonic se ocitnou v okupaci makedonské. Že Řekové jsou hloupí, hádají se, rozdělují se na malinký státečky, hádají se, bojují se sebou. Jak mají obstát proti těm Peršanům? No tak vidí to ne-Řek, Makedonec. Ovšem řecká kultura tehdy v celém Středomoří něco znamená, čili ten Makedonec umí řecky, je vychován Řekem Aristotelem – tedy ne Filip, ale syn, který potom pokračuje v otcově díle. A celé to sjednotí, a to je jediná možnost, sjednotit celé Řecko proti tomu nebezpečí, které přichází z Persie a vůbec z Orientu.

A Řekové z blbosti: jo, to je okupace, makedonská okupace. A potom už tedy Alexandr umře a nemá nikoho, kdo by pokračoval v jeho díle, tak se celá říše rozpadne. No a když se rozpadne ta říše, tak je třeba, aby vznikla jiná, nová. Prostě jako když umře král, tak je třeba zvolit nového krále. Tak když se rozpadne impérium, tak se musí vytvořit nové. Prostě bez toho impéria to nejde, už se ukazuje, že to nejde. Protože jinde jsou nebezpečí veliká a jim není možno čelit z takových malých útvarů, jako jsou ty řecké státy.

Tohle je jeden z vnějších důvodů, proč Evropa se musela sjednotit v impérium. No a to se stalo Řekům. Prostě nebylo. To byl konec Řecka. Nechali tady civilizaci, nechali tady kulturu. Tu si vzali barbari latinští, kteří samozřejmě považovali za nezbytné mít tu vyšší rovinu, tu vyšší vrstvu řeckou, ale dělali to špatně. Převzali tu kulturu halabala. Měli obrovské politické problémy, přidali k těm dosavadním vynálezům nový vynález. Demokracie není vynález řecký, nýbrž je to vynález římský. Počátky římského státu, to je ta demokracie, která potřebovala také zákon. Bez zákona není možná demokracie. Proto největší odkaz Říma je římský zákon, který je vzorem všech zákonů těch dalších. Proto tedy pak, když je třeba podvrátit zákonnost, tak je třeba právníkům na fakultách právnických přestat vykládat o římském právu, aby nebylo příliš nápadné, jak to faktické právo je blbé proti tomu římskému právu. Takže radši se to nepřednáší, vyřadí se to. A takhle to dělají, jak v Německu, tak u nás v Mnichově a v dalších místech. Já nevím, kdo teď přednáší římské právo. Asi tam nějakí lidé z těch starších generací jsou, ale jinak [nesrozumitelné]. Tedy to je velký příspěvek, ale jinak tedy filosoficky římská kultura neznámá nic moc. Tam máme prostě takové ty všelijaké mudrosloví, které se za filosofii považuje. To největší, vždycky jsou to nějaká taková obhajování, jako Seneca nebo zkrachovalí politici jako Cicero. Jsou tam krásné formulace už vymyšlené na to i v dopisech, to je prostě předobraz toho, co dělali potom zejména v Anglii ve viktoriánské době nebo už předtím v části, že píšete dopis někomu a už víte, jak sto let po tom se to bude citovat. Tak takhle psali tito lidé tehdy, ale je to prostě v tom případě toho Cicera a Seneky, je to okopčená *Stoa*, která už sama byla vlastně úpadková, to už nebyla žádná pořádná filosofie. Proto se to také tak líbilo mnoha křesťanům. K těm lepším se dostal Platón časem, no a k těm horším tudíž ta *Stoa*. Jsou doby, kdy můžeme mluvit o úpadku rozumu. Někdy je to, jak jsem řekl, někdy je to proto, že už není sil politických, společenských. Takže i ta rozumová práce upadá. Rozumově pracovat vyžaduje -- ohromnou energii a čas. A čas – musíte mít volný čas. Vy nemůžete vyrábět pro sebe boty a být filosofem. Prostě ty boty musíte koupit, aby to bylo rychle. Nemůžete vypěstovat len a pak si z toho dělat košile, prostě to byste neměl čas na filosofii. Na filosofii je potřeba mít volný čas. To už říkal Aristotelés, říkal tomu *scholé*. *Scholé* je prázdný čas, volný čas. No a teď – ale když člověk má volný čas a věnuje ho filosofii, no tak za co si koupí ty košile a ty boty?

To je ten problém. No a teď jsou dvě možnosti. Buď že se narodí v rodině bohaté a má tam ty správce, kteří hlídají ty velkostatky a ty otroky, kteří tam musí pracovat a tak dál, nemusí se o to moc starat a potom tedy si může dovolit být takový *bon vivant*. Seneca měl celou řadu *latifundií*, že, a mohl si z toho žít.

No a jak to má udělat chudák Epiktétos? Jak to má udělat otrok? No naštěstí je to v době, kdy už prostě se cení, když je otrok vzdělaný, takže prostě není možno jen tak ho zabít, když je vzdělaný otrok, protože má velkou tržní cenu. Je to taková trošku jiná situace. Ale ten Epiktétos přesto všechno se ukazuje, nicméně jde trochu člověku na nervy, takový vzdělaný Epiktétos, když on se tváří, jako kdyby mu vůbec nevadilo, že je otrok. On se tváří, jako kdyby si byl rovný s tím pánem, který je *notabene* nevzdělaný. No a jemu to strašně jde na nervy. No tak ten pán prostě občas zapomene, že ten Epiktétos je tak cenný,

bohatý, který kdyby ho prodal – ne bohatý, ale prostě je to bohatství – kdyby ho prodal, tak může koupit celý statek. A proto ho neprodá, rád ho má, ale jde mu na nervy. No tak mu občas dělá schválnosti, že mu láme nohu. Občas mu jde na nervy. No a tak se taky stalo, vykládá se (jestli je to pravda, nevíme), že mu jednou takhle lámal nohu a Epiktétos stojí, skutečně masochisticky [nesrozumitelné] skoro a říká: „Hele, koukej, vždyť mi zlomíš nohu.“ No tak ten přitlačil, načež Epiktétos: „No vidíš, vždyť jsem ti říkal, že mi ji zlomíš.“

Tak to je obraz filosofa potom. Tohle nám odkázala minulost, tento obraz filosofa. Prostě je to taková spíš kuriozní historka, anekdota. No ale tohle má být filosofický příspěvek k řešení základních problémů života? Tedy to je doba úpadková, typický případ. Ono to může mít zajímavost, můžeme se tomu usmívat nebo dokonce kvitovat, že těch příhod tam bylo spoustu. Ale to je taková koloratura, to je jakýsi okrasa života, že se takové historky vyprávějí nebo to, že někdo chce žít jako pes, že bydlí v sudu. Je to filosofie? To má přispět k tomu, aby se člověk naučil žít správně, aby se správně orientoval v životě? Prostě víte, to jsou ty úpadkové rysy, které samozřejmě má každá filosofie kolem sebe, takovýchle psy a takovýchle zlomené nohy. Ale to není filosofie, to jsou jakési průvodní znaky, které jsou bezvýznamné nebo málo významné.

A po takové úpadkové době vždycky přichází nová doba, doba nových výzkumů, nových pronikavých způsobů myšlení, že dříve nebo později rozum vždycky začíná vrtat do toho, nespokojí se s tím úpadkem, chce ho překonat. Takže lidé, kteří jen na ten úpadek poukazují nebo dokonce z něho žijí jako červi ze zkažené mouky, tak to nejsou filosofové. To jsou příživníci, to jsou paraziti. Ale filosofie nebo filosof... rozum vždycky si musí hledat cestu, jak se toho zbavit, jak z toho vyrůst k něčemu dalšímu, k něčemu novému.

Tedy naše doba je úpadková, doufám, že to bylo dost jasné. Žijeme v době, kdy už i největší filosofové tohoto století jsou vždycky v něčem problematictí nám samotným. Ale všichni filosofové – řekli jsme si už na začátku, že vlastně každý filosof má před sebou takové dva ideály nebo idoly: dopustit se velkého omylu poprvé v dějinách, a za druhé, když se mu tohle nepodaří, aspoň nějaký velký dosud neobjevený omyl obhájit, což někdy musí jít spolu. Největší objevy, největší vynálezy myšlenkové, rozumové většinou znamenají vždycky omyl. Ale větší filosofové většinou začínají tak, že nejdřív jdou s tou starou předsudečnou filosofií a pak se jim najednou rozjasní novou myšlenkou a pak to celé podtrhnou, zničí, rozšlapou, rozeberou na prvořadě činitele a postaví jiné. Už to, jak to rozebírají, je filosofie, to nejde jinak. To není jako při stavění měst, domů a podobně, že můžete něco udělat z toho prostě měsíční krajinu, všechno to strhnout, zničit a teprve pak na zelené louce – která už dávno zelená není – jakoby stavět znovu. Takhle to filosoficky nejde. Tam vždycky musíte najít nejdřív způsob, jak tu předchozí filosofii, která se vám nelíbí, jak ji nabourat. A abyste ji mohli nabourat, tak to nejde prostě jen vzít tu knihu a spálit. To si jen ti nejhoupější lidé myslí, že něco udělají tím, že něco zlikvidují, zakážou, pronásledují čtenáře, vydávají *monita*, že se nesmí číst Jean-Paul Sartre třeba a podobně, nebo že *King* nesmí přednášet, že studenti nesmí chodit na *Kinga*. Já si myslím, že kdyby na toho *Kinga* mohli chodit bývali a nikdo proti tomu nenamítal, tak by *King* nebyl tak slavný, jaký je. To je prostě otázka zase jiná. Tedy asi je to vždycky tak, že se člověku musí nejdřív udělat nová myšlenka, ten nápad padnout na něj, musí nová myšlenka... a teď on se musí odebrat někam do ústraní –, teď si to prohnat hlavou, teď na tom pracovat. Celých deset let připravoval Kant *Kritiku čistého rozumu* a celou tu dobu přednášel tu svou starou filosofii.

Takže je jakési rozmezí. Kant musel přednášet, on si nemohl vzít, jednak by mu desetiletý *sabbatical* nikdo nedal, tenkrát se vůbec nedávalo, dneska taky ne. Ale deset let je deset let. Prostě musí mezitím něco dělat. Takový filosof musí aspoň teda přednášet, když je za to placený, tak musí přednášet. Ale mezitím deset let pracuje na nějaké revoluci, na nějakém převratu myšlení.

A to se nedá udělat tak, že mám nápad a už hned začnu jinak. Takový nápad za nic nestojí, když stačí, aby vás napadl a vy už víte, jak to jinak dělat. Tak to vsutku jinak dělat nebudete, to je v podstatě totéž. Tady je potřeba... skutečné velké nové objevy vyžadují, aby se vyvíjely z té jednobuněčnosti a od té plínky a

naučit to trochu mluvit, ten nápad. To trvá, to je jako přivést na svět dítě a vychovat dítě.

Takže se ukazuje zas, že k rozumu patří taky tohle, nejenom navrtávat a likvidovat. Ale aby mohl rozum likvidovat ten starý rozum, aby mohl odhalovat a ničit ty omyly a chyby a tak dále, tak to je obrovská práce, ke které si musí připravit náležitě, jaksi přiměřené materiály, nástroje, metody. A vypracovat ty metody, vyzkoušet je a teď ty vadné zase vyhodit a vypracovat celou sérii metod a každou z nich prověřit. To trvá delší dobu.

Čili jaksi doby úpadkové se nepřekonávají jednoduše. Je naprostá senzace, jestliže křesťané, když najednou se octli... Křesťané vznikli v úpadkové době, v dosti pokročilém úpadku helénistické kultury. Měli to štěstí, že nezačali fungovat v době pádu římské říše, tak by asi z toho nic nebylo. Prostě tam by neměli šanci. Přece jenom ten Řím jim umožnil to, že se mohli nějak vzmáhat, i když byli ničení, že tady byla jakási společenská struktura, byly tady nějaké názory, s nimiž bylo možno se potýkat. Nebyla první doba džungle, kde jsou jenom loupežníci a loupení, jako tomu bylo po pádu Říma.

Tedy křesťané měli to velké štěstí, že tady byl Platón. Oni mohli na to navázat. Podruhé, když *Charlemagne* neboli Karel Veliký, když dával do pořádku Evropu, no tak zase bylo velké štěstí, že došlo k tomu objevu těch filosofických textů Aristotelových, byť nejdříve v arabském překladu. Protože tady byl k dispozici Aristotelés. Bez toho Aristotela je nemyslitelný Tomáš Akvinský, stejně jako bez toho Platóna není vůbec myslitelný Augustin.

A teď je otázka rozhlížet se, na koho dnes v této úpadkové době můžeme navázat. To je ta otázka, najít někoho. No prostě tenkrát se nerozhlíželi po Aristotelovi, ten Aristotelés tady najednou byl a ti chytrí rozpoznali, že to je on, s kým se dá pracovat. Teď jde o to, jestli dneska není nikdo chytrý a nepozná, že tady je nějaký génius někde, a nebo jestli ta situace je taková, že génia není. Všechno vypadá na to, že génia není. I ti géniové, kteří byli v tomto století, tak se ukazují jako nedostateční. Jsou inspirující, ale nedostateční. My tady nemáme nic takového.

Proto říkají někteří, že je konec filosofie. Konců filosofie bylo už mnoho, teď jsme si uváděli zrovna tři. Ten Parmenidés, to byl první konec filosofie hned u začátku. Potom další konec filosofie byl, když ty pseudofilosofické orientální mýty v čele s gnózí začaly pronikat do toho křesťanského rozumu. Další konec filosofie byl začátek novověku. Hobbes, Bacon a tak dále. Začátek novověku, kdy prostě to vypadalo, že filosofie se musí opírat jenom o ty vědy, a potom si tak zvykla sloužit. Filosofie si tak zvykla prostě člověku sloužit, být služkou teologie, že teď se neobešla bez nového pána, tak začala být služkou věd.

A když se trošku emancipovala, konečně se emancipovala, tak se to rozhoupalo a po Heglovi vlastně není velkých myslitelů. A když jsou nějakí, tak jsou to tací aforističtí myslitelé jako Kierkegaard nebo Nietzsche nebo Marx, kteří nám žádnou takovou velkou filosofii nepředvedou, jenom takové nápady. Navíc už v rozporu, takže každý si z toho vybere, co chce, a spousta filosofů na to navazuje tak, že mezi nimi není téměř žádná kompatibilita.

Tak tohle je naše situace. Co můžeme v takovém případě dělat? No zase můžeme jediné očekávat, že přijde nějaký filosofický mesiáš, co jiného. Prostě k rozumu patří, a to je poslední věc, co bych chtěl tady zdůraznit a říci, k rozumu patří ještě jedna věc. Že když vezmete člověka, který má řekněme kilo rozumu, a vezmete takových lidí dvacet, vyberete je, každý z nich má kilo rozumu, a dáte dohromady, tak nedostanete 20 kilo, ale zase jenom kilo.

Prostě a dobře, rozum se nedá skládat. Z rozumu nemůžete si dělat zásobárnu. Rozum je takový, jaký je. A mnoho lidí mnoho ví, můžou mít mnoho vědomostí, ale ne víc rozumu. Tím, že se lidé dají dohromady, tak nemají víc rozumu, mají vždycky jenom tolik rozumu, kolik má ten, co ho má nejvíc mezi nimi. Tedy stejně tak jako prostě ve Starém zákoně si nemůžete představit, že vezmete třeba dvacet bálovských proroků a máte z toho jednoho Hospodinova, tak podobně teda nemůžete vzít 200 blbů a udělat z toho jednoho vtipného. Nejde.

To je jedna věc, že je tady potřeba té lidské rozumnosti. Ale dál, tady je potřeba... ta lidská rozumnost se musí něčím živit. Ať už to budeme interpretovat nově jakkoli, my tady potřebujeme něco, co stojí na

místě toho *intellectus divinus* čili tady musíme předpokládat nějaký rozum, kterej je rozhodující pro to posouzení naší rozumnosti. A jenom ve vztahu k tomuto rozumu můžeme rozpoznat ten svůj rozum jako nedostatečně rozumnej, čili jako nerozum. Nerozum svůj můžeme rozpoznat jedině, když se budeme vztahovat k nějakému rozumu, kterej není náš. Jinak nemůžeme svůj nerozum rozpoznávat. Tedy, jinak řečeno, prostě tento svět nemůžeme chápat jako nahodilost, kde jsou nějaký náhodou vzniklý bytosti a my tomu máme dávat smysl. My máme svému životu dávat smysl, neboli rozum. To nejde. Tady nějaký smysl musí bejt a teď my ho musíme se snažit pochopit a přizpůsobit se mu. A ten smysl nikde nenajdeme jako šutr, nemůžeme ho vyfotografovat, nemůžeme ho okopírovat, nemůžeme ho dát do muzea nebo do nějakých vitrín, nemůžeme ho přednášet na vysokých školách, prostě ten rozum tady musíme pochopit jako něco, co nás přesahuje. Čili to je ta moudrost, kterou filosof nemá, ale která je nad ním.

Pokud si někdo myslí, že rozum je jenom taková jakási rozumnost, kterou mají lidi, no tak pochopitelně je jenom dalším dokladem toho úpadku, v kterém žijeme. Tohleto prostě nejde. Je zbytečné tohle říkat teologům. Jenomže uvědomte si, že to není žádné řešení říkat lidem, že tady je Bůh. To není žádné řešení. To je jenom žargon nás křesťanů. A ještě k tomu špatnej žargon. To je zase jenom problém. Blbě nazvané problém, protože navíc jsme použili slova ne nového, nýbrž starého, které znají všechna náboženství. To je termín obecně náboženský, obecně religiózní. To není žádná odpověď. Odpověď je možná jedině věčná.

Teď jak věčná? Tohle si křesťané uvědomili, a to je teda už úplný závěr toho dnešního výkladu, tohle si uvědomili, když začli tím, že veškeré vyznání znělo: „Ježíš je Kristus.“ A stačilo jim to. Jenomže se ukázalo, že to prostě v dějinách nestačí, že to je [nesrozumitelné] moc. Oni tomu rozuměli, pro ně to byl srozumitelný žargon. Ale co to je pro ten svět? A musel přijít apoštol Pavel a psal spoustu věcí jinejch, ne jenom tohleto, ne že by tam 200krát napsal jako v kafemlejnku „Ježíš je Kristus“. To se musí připravit, dát to do nějakýho kontextu a teprv pak to tam zazní pro člověka, kterej nemá ty předpoklady, kterej není z toho společenství, tak to zazní božsky. Víte kolikrát se stalo, máme záznam, že jednou si ho lidi chtěli poslechnout, a jak začal mluvit o Ježíšovi, tak: „No tak poslechneme si tě příště,“ a šli domů. To je nezajímalo. A to byl apoštol Pavel, to byl jakej filosof, to byla krása, to byla krása. Já myslím, že apoštol Pavel přece nemohl si myslet: „To jsou pěkní volové,“ a bejt nad koni. Jistě nebyl, on jim to nedovedl dost vstříct. To musíme, my musíme vidět svou situaci v tom. Prostě musíte to říct tak, aby to lidi oslovilo. Říkat lidem radostné poselství, po kterým budou brečet anebo odejdou otrávený domů, to není žádné radostné poselství. To jim můžete tisíckrát říkat, že to je vlastně radostné a že se mají smát a radovat, ale oni nevědí proč.

Čili rozum je zase záležitostí, ještě k tomu všemu záležitostí společenskou. Rozum nikdy není záležitostí individuálního nějakého šplhání k hlubšímu poznání. To je právě rozdíl mezi gnózí a křesťanstvím. Křesťané tohle rozpoznali. Žádněj soukromej výstup na nedostupnou *Kančenčangu*, kašlat na ty druhý, že tam nejdou, že prostě mají podagru nebo že jsou už starý a tak dále, hlavně my tam vylezeme. Ohled k těm slabším. Já vím, že bych tam byl třeba dřív, ale já to nebudu předvádět. A když budu předvádět něco, tak to tak, aby to bylo pro ty ostatní srozumitelný, rozumově pochopitelný, bejt srozumitelněj. Je spousta lidí, kteří si pletou nesrozumitelnost s rozumem. A myslí si, že čím nesrozumitelnější, tím je to rozumově náročnější. To není. Najít si svou hatmatilku a tím něco teda říkat, to je bez rozumu. To je to zmatení jazyků, to je to mluvení jazyky, což je vlastně jenom forma zmatení jazyků babylonského, že?

Prostě rozum musí být rozum pro všechny. Ale protože rozum je také náročná práce, kterou nemůže každej, tak si musí rozum uložit dvě základní disciplíny. Jednak tu disciplínu výzkumnou, kterou dělá doma v laboratoři, a tu určí ty druhý, který pak budou dělat doma. A pak je disciplína, která má předávat ten rozum dál. Připravovat, páč rozum vidí, že se neobejde bez alespoň zčásti rozumného...

[nesrozumitelné], zčásti rozumově připravené půdy. Rozum může žít jenom tam, kde se mu zdá, a kde rostou i jiné méně krásné věci, než ty nejlepší růže rozumové. Tohleto všecko, to teď zkrátka není poušť. Rozum musí pečovat o tohleto, aby byl sdílnej, aby byl sdílitelný a sdílitelný. Čili tyto dvě věci k rozumu

také patří.

A samozřejmě v dobách úpadkových, jako je ta dnešní, je potřeba také pro ten rozum něco udělat, pro jeho pověst. A je potřeba se ostře postavit proti těm, kdo rozum zpochybňují. Ať řekne konkrétně kterež rozum, ale rozum vůbec ať přestane mluvit, protože jinak než rozumově to nemůže říct. My víme, jak je absurdní, i když je to zajímavý čtení, jak je absurdní Bergson s vyexhibovaným *esprit* francouzským, s nesmírnou rozumovou námahou a výkonem, kterež je takřka málosrovnatelný v té době, snad vůbec ne s nikým, jak prostě prokazuje, jak myšlení a rozum jsou slepé uličky. On k tomu potřebuje tolik rozumu, aby ukázal, že ten rozum k ničemu není. Jako v pasti s myšmi.

Takže tím už dneska skončíme a příště si o tom rozumu řekneme některé věci ještě. Já bych rád docela ještě v obou případech, tedy příště i popříště, ještě u toho rozumu. Dneska to byla spíš taková *prolegomena*, ještě se budeme muset tím zabývat podrobněji, totiž ukázat, jak rozum musí pracovat sám se sebou. Tak to je. Jsou k tomu nějaké dotazy nebo námitky?